

**Biljana Trifunović
Jelena Šakotić-
Kurbalija¹
Ivana Strizović**

Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Univerzitet u Novom
Sadu

RAZLIKE U PERCEPCIJI BRAČNOG KVALITETA MEĐU PAROVIMA RAZLIČITIH KOMBINACIJA OBRAZACA PARTNERSKE AFEKTIVNE VEZANOSTI²

U cilju utvrđivanja značajnosti razlika u percepciji bračnog kvaliteta među parovima različitih kombinacija obrazaca partnerske afektivne vezanosti, prikupljeni su podaci na uzorku od 332 bračna para različitog socioekonomskog statusa, starosti 17–81 god. Za procenu kvaliteta bračnog odnosa primenjena je Skala prilagođenosti u bračnom odnosu (DAS: Spanier, 1976, 1989). Za identifikovanje obrazaca partnerske afektivne vezanosti primenjena je skraćena verzija Inventara iskustava u partnerskim odnosima (ECR: Brennan, Clark, & Shaver, 1998, modifikacija Kamenov i Jelić, 2003). Jednofaktorskom multivarijantnom analizom varijanse su ispitane razlike između parova sa različitim kombinacijama obrazaca partnerske afektivne vezanosti u četiri dimenzije kvaliteta braka (Konsenzus, Zadovoljstvo brakom, Afektivno-seksualna usaglašenost i Kohezivnost). Rezultati upućuju na veće zadovoljstvo svim procenjivanim aspektima braka kod parova u kojima

¹ Adresa autora:
jelenasakotickurbalija@
ff.uns.ac.rs.

Primljeno: 02. 02. 2016.
Primljena korekcija:
02. 04. 2016.
Prihvaceno za štampu:
27. 04. 2016.

² Istraživanje prikazano u ovom radu predstavlja deo projekta "Efekti egzistencijalne nesigurnosti na pojedinca i porodicu u Srbiji", koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije (DN 179022). Podaci prikupljeni na istom uzorku ispitanika su korišćeni i u sledećim radovima:

Kurbalija D., Šakotić-Kurbalija, J., Strizović, I. i Trifunović, B. (2015). Bačni parovi u Srbiji: Kako muškarci vide sebe, a kako ih vide žene. *Peti kongres psihoterapeuta Srbije: Ljubav i psihoterapija*. Beograd: 22.10 –25. 10. 2015. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Zbornik rezimea na CD-u, 84-85.; Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija D. (2015). Kvalitet bračnih odnosa u Srbiji iz ženskog i muškog ugla. *Peti kongres psihoterapeuta Srbije: Ljubav i psihoterapija*. Beograd: 22.10 –25. 10. 2015. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Zbornik rezimea na CD-u, 134.; Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija D., Trifunović, B., Strizović, I. (2015). Bačni parovi u Srbiji: Kako žene vide sebe, a kako ih vide muškarci. *Peti kongres psihoterapeuta Srbije: Ljubav i psihoterapija*. Beograd: 22.10 –25. 10. 2015. Savez društava psihoterapeuta Srbije, Zbornik rezimea na CD-u, 133-134. Ni u jednom od navedenih radova nisu prikazani rezultati vezani za istraživačke probleme ovog rada.

... oba partnera pripadaju sigurnom obrascu partnerske afektivne vezanosti u odnosu na parove u kojima oba partnera pripadaju nesigurnom obrascu partnerske afektivne vezanosti, kao i kod parova u kojima jedan od partnera pripada sigurnom, a jedan nesigurnom obrascu u odnosu na parove u kojim oba partnera pripadaju nesigurnom obrascu partnerske afektivne vezanosti. Razlike između parova u kojima su oba partnera sigurno vezana i parova u kojima je jedan partner sigurno, a drugi nesigurno afektivno vezan identifikovane su samo u proceni slaganja u oblastima svakodnevnog funkcionisanja.

... **Ključne reči:** kvalitet braka, partnerska afektivna vezanost, kombinacije obrazaca partnerske afektivne vezanosti

Već tokom 1970-ih i ranih 1980-ih godina, neki istraživači su uočili povezanost nemogućnosti pronalaženja adekvatnog ljubavnog partnera i problematičnog odnosa sa roditeljima u detinjstvu, te počeli da koriste Bowlbyjeve ideje o ranom razvoju kao osnov za razumevanje uzroka usamljenosti i (ne)uspeha u ljubavnim vezama (Fralely & Shaver, 2000).

Brojna istraživanja potvrđuju pretpostavku o sličnosti obrazaca afektivne vezanosti u detinjstvu i obrazaca partnerske afektivne vezanosti (Cassidy & Shaver, 1999), a to sugerišu i nalazi istraživanja u našoj sredini, na nekliničkoj (Stefanović Stanojević, 2002) i kliničkoj populaciji (Šakotić Kurbalija, Mićanović Cvejić i Kurbalija, 2010).

Na osnovu Bowlbyjeve (Bowlby, 1972) pretpostavke o postojanju dva tipa unutrašnjih radnih modela – modela sebe (predstave o sebi kao o biću koje manje ili više zavređuje ljubav i pažnju) i modela drugoga (predstave o drugima kao više ili manje dobrim, responsivnim, emocionalno i fizički dostupnim), i ideje da modeli mogu biti pozitivni i negativni, Bartholomew (1990) je razvila četvorokategorijalni model partnerskog afektivnog vezivanja. On podrazumava 4 obrasca u organizaciji partnerskog afektivnog vezivanja: sigurni, izbegavajući, preokupirani i bojažljivi (Bartholomew, 1993).

U cilju provere ovog modela i konstrukcije optimalnog sistema dimenzija koji objašnjava individualne razlike u partnerskoj vezanosti odraslih, Brennan i saradnici (Brennan, Clark, & Shaver, 1998) su pretražili literaturu iz ove oblasti i identifikovali mere i teorijske modele koji su se primenjivali. Koristeći preko 320 ajtema iz instrumenata koji mere afektivnu vezanost odraslih, ispitali su 1086 ispitanika oba pola starih 16–50 godina, te faktorskom analizom izdvojili dimenziju izbegavanja (koja predstavlja radni model drugih) i dimenziju anksioznosti (kao radni model sebe).

Istraživanja povezanosti različitih obrazaca partnerske afektivne vezanosti sa različitim emocionalnim, kognitivnim i bihevioralnim indikatorima bračnog kvaliteta dosledno identifikuju negativnu korelaciju nesigurnih obrazaca vezanosti i navedenih indikatora (Creasey & Hesson-McInnis, 2001; Tran & Simpson, 2009). Nalazi ukazuju da su nesigurni obrasci povezani sa disfunkcionalnim emocionalnim reakcijama (Marganska, Gallagher, & Miranda, 2013; Mikulincer & Shaver, 2010); maladaptivnim emocionalnim, kognitivnim i bihevioralnim strategijama za razrešavanje konflikata (Mikulincer & Shaver, 2003; Saavedra, Chapman, & Rogge, 2010); niskim nivoima stabilnosti veze i zadovoljstva partnerskim odnosom (Feeney, 2008; Mikulincer & Shaver, 2006); niskim zadovoljstvom seksualnim odnosima (Davis, Shaver, & Vernon, 2004; Mikulincer, Shaver, & Pereg, 2003), niskim bračnim zadovoljstvom i padom bračnog kvaliteta tokom vremena (Kohn et al., 2012).

Kako osobe sa izraženom anksioznošću imaju istovremeno jaku potrebu za bliskošću i nedovoljno doživljaja sigurnosti, obično koriste hiperaktivacione strategije da održe svoje veze. Iako imaju više negativnih iskustva u vezama, mogu imati više pozitivnih iskustva u odnosu na osobe sa izbegavajućim obrascem (Mikulincer & Shaver, 2012). To potvrđuje i meta-studija u kojoj je identifikovana vi-

soka pozitivna korelacija anksioznosti i negativnih indikatora kvaliteta veze (Li & Chan, 2012). Istraživanja pokazuju i da anksiozno vezane osobe koriste seksualne odnose u cilju redukcije nesigurnosti i umanjivanja straha od napuštanja, te uspostavljanja intenzivne bliskosti, brižnosti, odobravanja i partnerovog ohrabrenja (Birnbaum, 2007; Davis et al., 2004; Feeney & Noller, 2004; Schachner & Shaver, 2004).

Osobe sa izraženim izbegavanjem imaju strah od bliskosti i obično primenjuju deaktivacione strategije; imaju tendenciju umanjivanja bilo koje vrste interakcije ili osećanja u partnerskoj relaciji (Shaver & Mikulincer, 2002; Mikulincer et al., 2003), te iako imaju manje pozitivnih iskustava, mogu imati i manje negativnih iskustava u odnosu na osobe sa izraženom anksioznošću. To potvrđuju rezultati meta-studije (Li & Chan, 2012) gde su registrovane visoke negativne korelacije izbegavanja sa pozitivnim indikatorima kvaliteta partnerske relacije. Izbegavajuće vezane osobe imaju i niži nivo seksualne intimnosti i prijatnih osećanja tokom seksa (Birnbaum, 2007; Birnbaum, Reis, Mikulincer, Gillath, & Orpaz, 2006; Mikulincer & Goodman, 2006), te doživljavaju seksualne odnose neprijatnim (Shaver & Mikulincer, 2007). Osobe čiji partneri imaju izraženo izbegavanje izveštavaju o nižem seksualnom zadovoljstvu, za razliku od osoba čiji partneri imaju izraženu anksioznost (Butzer & Campbell, 2008).

Istraživanje povezanosti obrazaca partnerske afektivne vezanosti i kvaliteta braka, kod supružnika starih 40–50 god., utvrdilo je negativnu korelaciju nesigurne vezanosti i procene kvaliteta braka; dok sigurna vezanost nije ostvarila značajne efekte na bračni kvalitet (Hollist & Miller, 2005). Autori navode da je u kasnijim fazama braka veza između sigurne vezanosti i kvaliteta bračnog odnosa verovatno posredovana nekim drugim varijablama, na primer, konstruktivnim obrascima komunikacije (Guerrero, Farinelli, & McEwan, 2009) ili intimnošću i učestalosti seksualnih odnosa (Little, McNulty, & Russell, 2010). Rezultati jedne meta-studije, međutim, pokazuju da se i negativna veza između nesigurnih obrazaca i kvaliteta partnerske relacije, kao i pozitivna veza između sigurnog obrasca i kvaliteta partnerske relacije pojačavaju sa dužim trajanjem partnerskog odnosa (Hadden, Smith, & Webster, 2014). Autori navode da je moguće da se negativni efekti nesigurne vezanosti, odnosno pozitivni efekti sigurne vezanosti na percepirani kvalitet relacija postepeno pojačavaju i akumuliraju tokom vremena, ili da osobe sa nesigurnim obrascima postaju osetljivije na promene koje se dešavaju sa dužim trajanjem veze, kao što su smanjenje zadovoljstva bračnim odnosom (Johnson et al., 2005; Kurdek, 2008), ljubavi i privrženosti (Huston, Caughlin, Houts, Smith, & George, 2001), i seksualnog interesovanja (Huston & Vangelisti, 1991), kao i povećanje učestalosti konflikta (Stafford, Kline, & Rankin, 2004), dok su sigurno vezane osobe otpornije na ove promene.

Parovi se odlikuju različitim kombinacijama obrazaca partnerske afektivne vezanosti, koje mogu na različite načine uticati na njihovo zadovoljstvo celokupnim odnosom, ali i određenim aspektima tog odnosa, te je važno ispitati i potencijalne razlike u efektima ovih kombinacija obrazaca na različite aspekte bračnog odnosa. Zato, cilj istraživanja prikazanog u ovom radu predstavlja ispitivanje ra-

zlika u stepenu procenjenog kvaliteta bračnog odnosa između parova sa različitim kombinacijama obrazaca afektivne vezanosti. Pored toga, biće utvrđena i razlika u percepciji kvaliteta braka između ispitanika sa različitim obrascima partnerske afektivne vezanosti.

Kako ranija istraživanja ukazuju na pozitivnu korelaciju sigurne vezanosti i različitih indikatora bračnog kvaliteta (npr. Creasey & Hesson-McInnis, 2001; Tran & Simpson, 2009), te pozitivnih emocija tokom seksualnih aktivnosti, pozitivnih seksualnih iskustava, zadovoljstva svojim seksualnim odnosima (Shaver & Mikulincer, 2007; Shaver, Hazan, & Bradshaw, 1988) i učestalosti obostrano iniciranog seksualnog odnosa (Brennan & Shaver, 1995; Feeney, Noller, & Patty, 1993); a negativne korelacije nesigurnih obrazaca afektivne vezanosti sa ovim indikatorima; pretpostavlja se da će osobe sa sigurnim obrascem partnerske afektivne vezanosti imati više skorove na dimenzijama Zadovoljstvo, Afektivno-seksualna usaglašenost i Kohezivnost, u odnosu na nesigurno vezane. U odnosu na prethodna istraživanja u kojima su nesigurni obrasci afektivne vezanosti dovođeni u vezu sa neslaganjem u donošenju odluka o važnim pitanjima i negativnom interpretacijom partnerovog ponašanja (Collins, Ford, Guichard, & Allard, 2006; Pereg & Mikulincer, 2004), u jednoj meta-studiji (Li & Chan, 2012) se izvodi zaključak da ova tendencija može postojati i kod sigurno i kod nesigurno vezanih partnera, te očekujemo izostanak razlika na dimenziji Konsenzus između sigurno i nesigurno vezanih osoba.

U skladu sa rezultatima istraživanja u kojima su identifikovani jači negativni efekti dimenzije izbegavanja na generalno zadovoljstvo, povezanost i generalnu podršku u odnosu na dimenziju anksioznosti (Li & Chan, 2012), očekujemo da će individue sa preokupiranim obrascem imati više skorove na dimenziji Konsenzus, Zadovoljstvo i Kohezivnost u odnosu na osobe sa izbegavajućim i bojažljivim obrascem, ali da na dimenziji Afektivno-seksualna usaglašenost razlike između nesigurnih obrazaca vezanosti neće biti registrovane, s obzirom na nalaze koji sugerišu da osobe sa anksioznim i izbegavajućim stilom vezivanja imaju nisko seksualno zadovoljstvo (Butzer & Campbell, 2008).

Kada su u pitanju razlike u percepciji bračnog kvaliteta među parovima različitih kombinacija obrazaca partnerske afektivne vezanosti, možemo pretpostaviti da je najkvalitetnijim percipiran bračni odnos (po svim indikatorima) kod parova u kojima oba partnera imaju siguran obrazac; da je najmanje kvalitetnim percipiran bračni odnos (po svim indikatorima) kod parova u kojima oba partnera imaju nesiguran obrazac, i da je bračni odnos u kome jedan od partnera ima siguran, a drugi nesiguran obrazac percipiran statistički značajno manje kvalitetnim od brakova u kojima su oba partnera sigurno vezana; ali je ujedno percipiran kvalitetnijim od brakova nesigurno vezanih partnera.

Metod

Uzorak i postupak

Ispitana su 404 bračna para koji žive u Srbiji. Ispitivanje je bilo anonimno i dobrovoljno. Ispitanici su dobili odgovarajuće baterije (mušku i žensku formu) i po dve prazne kovertete. Odgovarali su kod kuće samostalno, a upitnike vraćali ispitivaču u zatvorenim kovertama. Iz obrade podataka su isključeni parovi koji nisu odgovorili na sva pitanja, te su statističke analize vršene na uzorku od 332 bračna para.

Ispitanice su stare 17–79 godina ($AS = 40.25$, $SD = 11.33$), a njihovi partneri 20–81 godina ($AS = 42.84$, $SD = 11.78$). Obuhvaćeni su ispitanici različitog obrazovnog (najviše ih je bilo sa završenom srednjom školom: 46.29%) i radnog statusa (u stalnom radnom odnosu je 53.96%). Nisu zabeležene značajne polne razlike u stepenu stručne spreme ($\chi^2(5) = 1.71$, $p > .05$), niti u radnom statusu ($\chi^2(5) = 4.94$, $p > .05$).

Od ukupnog broja analiziranih parova, 78% je venčano, a 70.3% parova ima decu. Više od polovine ukupnog broja parova svoj socioekonomski status procenjuje kao prosečan (54.11%), dok znatno manji broj parova percipira ukupna mesečna primanja domaćinstva kao bolja (24.96%) ili lošija (20.94%) u odnosu na prosečna u našoj sredini.

Instrumenti

DAS skala (Dyadic Adjustment Scale – DAS: Spanier, 1976, 1989). DAS skala je namenjena proceni kvaliteta bračnog odnosa i čine je 32 ajtema. Pored ukupnog skora ($\alpha = .94$), omogućava i izračunavanje skorova na sledećim skalama: 1. Konsenzus ($n = 13$, $\alpha = .89$), meri stepen slaganja partnera u svakodnevnom funkcionisanju; 2. Zadovoljstvo brakom ($n = 10$, $\alpha = .80$), obuhvata opšte zadovoljstvo brakom, poverenje u partnera, učestalost bračnih konflikta, stepen bračne tenzije, doživljaj međusobne netrpeljivosti i lični odnos prema budućnosti braka; 3. Afektivno-seksualna usaglašenost ($n = 4$, $\alpha = .78$) meri stepen usaglašenosti partnera u ispoljavanju emocija i seksualnim odnosima; 4. Kohezivnost ($n = 5$, $\alpha = .87$) meri stepen bliskosti i kvaliteta komunikacije među partnerima.

Skala za procenjivanje bliskih veza (Experiences in Close Relationships Inventory – ECR: Brennan, Clark, & Shaver, 1998; modifikacija Kamenov i Jelić, 2003). Za identifikovanje obrazaca partnerske afektivne vezanosti primenjena je skraćena verzija skale od 18 ajtema (Kamenov i Jelić, 2003)³. Instrument

³ Instrument je preuzet iz publikacije Tadinac, Kamenov, Jelić i Hromatko (2005), koja je javno dostupna. Neki ajtemi su neznatno jezički preformulisani zbog lakše razumljivosti, pošto je preuzeti instrument predstavljao prevod sa engleskog na hrvatski jezik. Pored toga, skala za odgovore je skraćena sa sedmostepene na petostepenu skalu Likertovog tipa na osnovu nepublikovanih nalaza istraživanja Radionice za eksperimentalnu psihologiju ličnosti (REKSPLI) iz druge polovine 90-tih godina prošlog veka, koji ukazuju na to da je pouzdanost psiholoških mernih instrumenata veća ukoliko se koriste kraće skale odgovora (trostepena ili petostepena) u odnosu na rezultate dobijene primenom sedmostepene ili

je zasnovan na dvodimenzionalnom modelu individualnih razlika u afektivnom vezivanju odraslih. Parni ajtemi čine skalu anksioznosti ($\alpha = .79$), a neparni ajtemi skalu izbegavanja ($\alpha = .78$). Kombinacijom skorova na navedenim dimenzijama moguće je identifikovati četiri obrasca afektivnog vezivanja: 1. sigurni (niski skorovi na obe dimenzije); 2. izbegavajući/odbacujući (niski skorovi na dimenziji anksioznosti, a visoki na dimenziji izbegavanja); 3. preokupirani (visoki skorovi na dimenziji anksioznosti, a niski na dimenziji izbegavanja); i 4. bojažljivi (visoki skorovi na obe dimenzije).

Rezultati

U Tabeli 1 su prikazani deskriptivni pokazatelji za sve DAS i ECR skale. Prema blažem kriterijumu (-2/+2), vrednosti skjunisa i kurtozisa se mogu smatrati prihvatljivim za sve skale navedenih upitnika (Finney & DiStefano, 2006). Ispitanici ostvaruju relativno visoke skorove gotovo na svim DAS skalama.

Tabela 1

Deskriptivni pokazatelji za DAS i ECR skale (N = 664)

Upitnik	Skala	Min.	Max.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
ECR	Anksioznost	9	40	20.79	6.34	0.42	0.27
	Izbegavanje	9	45	19.65	6.43	0.88	0.93
DAS	Konsenzus	26	65	51.27	7.89	-0.68	0.47
	Zadovoljstvo brakom	12	50	42.53	5.93	-0.89	0.76
	Afektivno-seksualna usaglašenost	5	14	11.45	2.10	-0.95	0.61
	Kohezivnost	5	25	18.89	3.28	-0.80	0.71
	Ukupno		52	155	124.85	17.00	-0.98

Najviše ispitanika, kod oba pola, pripada sigurnom obrascu, nešto manje preokupiranom i izbegavajućem, dok je najmanje ispitanika sa bojažljivim obrascem afektivne vezanosti (Tabela 2).

devetostepene skale. U skladu sa skraćanjem skale za odgovore, i granični skor za utvrđivanje niskih i visokih rezultata je pomešten sa 36 (srednja vrednost za sedmostepenu skalu) na 27 (srednja vrednost za petostepenu skalu), tako da su niski skorovi i za dimenziju anksioznosti i za dimenziju izbegavanja bili 27 i niži; dok su visoki skorovi za obe dimenzije bili oni iznad 27.

Tabela 2
Distribucija obrazaca afektivne vezanosti (N = 664)

Obrazac vezanosti	Muškarci		Žene		Ceo uzorak	
	Frekvencija	%	Frekvencija	%	Frekvencija	%
Sigurni	272	81.9	269	81.0	541	81.5
Preokupirani	36	10.8	39	11.7	75	11.3
Izbegavajući	16	4.8	15	4.5	31	4.7
Bojažljivi	8	2.4	9	2.7	17	2.6
Ukupno	332	100.0	332	100.0	664	100.0

Jednofaktorskom MANOVA-om istražene su razlike između osoba sa različitim obrascima partnerske afektivne vezanosti u domenu bračnog kvaliteta. Preliminarnim ispitivanjem proverene su pretpostavke o normalnosti, linearnosti, univarijantnim i multivarijantnim autlajerima, homogenosti matrica varijanse – kovarijanse i multikolinearnosti. Nije registrovano ozbiljnije narušavanje pretpostavki, izuzev pretpostavke o jednakosti varijanse promenljivih: Zadovoljstvo brakom, Afektivno-seksualna usaglašenost i Kohezivnost, te je za ove varijable korišćen stroži nivo značajnosti univarijantnih F -testova, tj. $p < .025$ (Tabachnick & Fidell, 2007).

Jednofaktorskom analizom kovarijanse ispitana je razlika između osoba sa različitim obrascima partnerske afektivne vezanosti u pogledu procene različitih dimenzija bračnog kvaliteta, uz kontrolu uticaja dužine veze. Preliminarnim proverama je utvrđeno da nisu narušene dodatne pretpostavke o homogenosti regresionih nagiba i pouzdanosti merenja kovarijata. Nakon statističkog uklanjanja uticaja dužine veze, razlika između osoba sa različitim kombinacijama obrazaca partnerske afektivne vezanosti u pogledu procene bračnog kvaliteta je ostala statistički značajna ($F(4, 660) = 10.02, p < .001, \eta_p^2 = .12$). Kada su rezultati razmatrani zasebno, statističku značajnost (po Bonferronijevom prilagođenom nivou značajnosti od $p < .006$), dosegle su sve promenljive: Konsenzus ($F(3, 661) = 33.02, p < .001, \eta_p^2 = .14$), Zadovoljstvo brakom ($F(3, 661) = 27.99, p < .001, \eta_p^2 = .12$), Afektivno-seksualna usaglašenost ($F(3, 661) = 31.63, p < .001, \eta_p^2 = .13$) i Kohezivnost ($F(3, 661) = 31.86, p < .001, \eta_p^2 = .14$).

Da bi se utvrdilo između kojih obrazaca afektivne vezanosti su prisutne razlike u procenjivanim aspektima bračnog kvaliteta, nakon odstranjivanja uticaja dužine veze, sprovedena je naknadna post hoc (Bonferroni) analiza (Tabela 3). Rezultati ukazuju na značajne razlike između osoba sa sigurnim obrascem u odnosu na osobe sa preokupiranim obrascem u Konsenzusu, kao i na značajne razlike između sigurno i bojažljivo i izbegavajuće vezanih osoba u svim procenjivanim aspektima kvaliteta braka. Razlike su registrovane i između osoba sa preokupiranim i bojažljivim obrascem u svim procenjivanim aspektima, kao i izbegavajućim obrascem u Afektivno-seksualnoj usaglašenosti i Kohezivnosti. Osobe sa sigurnim

obrascem, u odnosu na one sa preokupiranim, bojažljivim i izbegavajućim obrascem, više su zadovoljne prethodno navedenim aspektima braka, dok su u odnosu na osobe sa bojažljivim i izbegavajućim obrascem zadovoljnije osobe sa preokupiranim obrascem (Prilog A, Tabela A1).

Tabela 3

Razlike u percepciji kvaliteta različitih aspekata braka s obzirom na pripadnost obrascima partnerske afektivne vezanosti (N = 664)

Obrazac vezanosti		Razlika između AS (I-J)			
		Konsenzus	Zadovoljstvo brakom	Afektivno-seksualna usaglašenost	Kohezivnost
(I)	(J)				
Sigurni	Preokupirani	2.50*	1.55	0.58	0.34
	Bojažljivi	7.19*	5.00*	1.85*	2.77*
	Izbegavajući	5.11*	3.37*	1.49*	2.09*
Preokupirani	Bojažljivi	4.69*	3.44*	1.27*	2.42*
	Izbegavajući	2.61	1.82	0.91*	1.74*
Bojažljivi	Izbegavajući	-2.08	-1.63	-0.36	-0.68

Napomena. kontrolisao se uticaj dužine veze, vrednost kovarijata je bila 13.56.

* $p < .001$.

Nakon sprovedenih analiza, parovi su podeljeni u tri kategorije, u odnosu na kombinacije obrazaca partnerske afektivne vezanosti: parovi kod kojih oba partnera pripadaju sigurnom obrascu (69.9%), parovi kod kojih jedan pripada sigurnom, a drugi jednom od nesigurnih obrazaca (23.2%) i parovi kod kojih oba partnera pripadaju različitim kombinacijama nesigurnih obrazaca (6.9%).

Kako preliminarnim ispitivanjem nisu utvrđene polne razlike u efektima kombinacije obrazaca partnerske afektivne vezanosti na različite domene braka, i kako se ne preporučuje tretiranje dijadnih podataka kao podataka koji su dobijeni na dva uzorka (Kenny, Kashy, & Cook, 2006), za svaki od 332 para su izračunate srednje vrednosti skorova ispitanice i ispitanika na DAS skalama.

Razlike između parova sa različitim kombinacijama obrazaca partnerske afektivne vezanosti u četiri domena braka ispitane su jednofaktorskom MANOVA-om. Preliminarnim ispitivanjem nije registrovano ozbiljnije narušavanje uslova za sprovođenje analize, izuzev pretpostavke o jednakosti varijanse promenljivih za procenu bračnog kvaliteta, te je korišćen stroži nivo značajnosti univarijantnih F -testova, tj. $p < .025$ (Tabachnick & Fidell, 2007).

Jednofaktorskom analizom kovarijanse ispitana je razlika između osoba sa različitim kombinacijama obrazaca partnerske afektivne vezanosti u pogledu procene različitih dimenzija bračnog kvaliteta, uz kontrolu uticaja dužine veze. Preliminarnim proverama je utvrđeno da nisu narušene dodatne pretpostavke o

homogenosti regresionih nagiba i pouzdanosti merenja kovarijata. Nakon statističkog uklanjanja uticaja dužine veze, razlika između osoba sa različitim kombinacijama obrazaca partnerske afektivne vezanosti u pogledu procene različitih dimenzija bračnog kvaliteta je ostala statistički značajna ($F(4, 324) = 4.97, p < .001, \eta_p^2 = .12$). Kada su rezultati ovih skala razmatrani zasebno, statističku značajnost (po Bonferronijevom prilagođenom nivou značajnosti od $p < .006$), dosegle su sve promenljive: Konsenzus ($F(2, 324) = 12.24, p < .001, \eta_p^2 = .08$), Zadovoljstvo ($F(2, 324) = 22.38, p < .001, \eta_p^2 = .13$), Afektivno-seksualna usaglašenost ($F(2, 324) = 15.48, p < .001, \eta_p^2 = .10$) i Kohezivnost ($F(2, 324) = 13.07, p < .001, \eta_p^2 = .09$).

Naknadna poređenja, pomoću post hoc (Bonferroni) analize, su izvršena u cilju utvrđivanja razlika između kombinacija obrazaca afektivne vezanosti u procenjivanim aspektima braka, uz kontrolu uticaja dužine veze (Tabela 4). Značajne razlike su utvrđene između parova kod kojih oba partnera pripadaju sigurnom obrascu i parova kod kojih oba partnera pripadaju nesigurnom obrascu, pri čemu je prva kategorija parova zadovoljnija svim aspektima braka. Značajna razlika je uočena i između parova kod kojih jedan od partnera pripada sigurnom, a jedan nesigurnom obrascu i parova kod kojih oba partnera pripadaju nesigurnom obrascu, pri čemu su parovi iz prve kategorije zadovoljniji svim aspektima braka (Prilog A, Tabela A2).

Tabela 4

Razlike u percepciji kvaliteta različitih aspekata braka s obzirom na pripadnost kombinaciji obrazaca partnerske afektivne vezanosti (N = 332)

Kombinacija obrazaca vezanosti		Razlika između AS (I-J)			
		Konsenzus	Zadovoljstvo brakom	Afektivno-seksualna usaglašenost	Kohezivnost
(I)	(J)				
Sigurni – sigurni	Sigurni – nesigurni	4.44*	1.96	0.54	1.37
Sigurni – nesigurni	Nesigurni – nesigurni	6.14*	7.50*	2.25*	3.28*
Sigurni – nesigurni	Nesigurni – nesigurni	2.86*	5.16*	1.35*	1.90

Napomena. kontrolisao se uticaj dužine veze, vrednost kovarijata je bila 13.56.

* $p < .001$.

Diskusija

Nasuprot nekim nalazima koji izveštavaju o postojanju polnih razlika u distribuciji obrazaca afektivne vezanosti (Hanak, 2004; Nikić, 2003), rezultati ovog istraživanja idu u prilog nalazima studija koje negiraju postojanje polnih razli-

ka (Davis et al., 2004; Iboro & Uduakabasi, 2011; Waldinger et al., 2003). Kada je u pitanju distribucija nesigurnih obrazaca vezanosti kod muškaraca, u ovom istraživanju registrovan je najviši procenat preokupirano vezanih, za razliku od prethodnih studija koje izveštavaju o najvećoj zastupljenosti izbegavajućeg stila u muškoj populaciji (Hanak, 2004; Nikić, 2003; Žuvela, 2004). Ovo se može objasniti strukturom uzorka ispitanika. Većina istraživanja koja izveštavaju o najvećoj zastupljenosti izbegavajućeg obrasca kod muškaraca su vršena na uzorku mladih ili osoba koje nisu u dužim vezama ili braku. U ovom istraživanju najveći broj parova je u dugogodišnjem braku, dok je među preostalim parovima, koji su u partnerskim relacijama značajno kraće (do godinu dana), više od polovine ispitanika sa izbegavajućim obrascem afektivne vezanosti. Po pitanju distribucija nesigurnih obrazaca kod žena, rezultati su delimično saglasni sa nalazima prethodnih studija koji izveštavaju o najvećoj zastupljenosti preokupiranog i bojažljivog stila vezivanja (Žuvela, 2004). U ovoj studiji, najmanje je zastupljen bojažljivi obrazac i kod žena i kod muškaraca, što možemo objasniti karakteristikama uzorka. Ovaj obrazac se u istraživanjima dovodi u vezu sa najmanjim zadovoljstvom i kvalitetom bračne relacije (Stefanović Stanojević, 2008), a ispitanici obuhvaćeni ovom studijom svoje odnose procenjuju kvalitetnim.

Za razliku od nekih istraživanja (npr. Holland & Roisman, 2010; Kurdek, 2008), koja sugerišu da dužina veze ostvaruje uticaj na jačinu povezanosti obrazaca afektivne vezanosti sa kvalitetom partnerskih relacija, u ovom istraživanju nisu dobijeni rezultati u skladu s tim. U ovom istraživanju, i uz kontrolu uticaja dužine veze, ne dolazi do promena u povezanosti obrazaca afektivne vezanosti, kao ni kombinacije ovih obrazaca, sa različitim indikatorima kvaliteta braka. Moguće je da ovakav rezultat proizilazi iz činjenice da je ovim istraživanjem obuhvaćen uzorak parova koji su u braku duži niz godina (u proseku oko 13 godina), ali ipak kraće u odnosu na istraživanja gde su partnerske veze u proseku trajale i preko 20 godina (Hollist & Miller, 2005).

Dobijeni rezultati su u skladu sa početnim pretpostavkama da će obrasci partnerske afektivne vezanosti imati različite efekte na određene aspekte braka. Nasuprot početnoj pretpostavci da će na dimenziji Konsenzus izostati razlike između sigurno i nesigurno vezanih, razlike su ipak ustanovljene. Ovi rezultati su u skladu sa istraživanjima sprovedenim prethodne decenije (Collins, Ford, Guichard, & Allard, 2006; Pereg & Mikulincer, 2004), u kojima su razlike u donošenju odluka o važnim pitanjima zabeležene u većoj meri kod osoba sa nesigurnim obrascima. Naime, pretpostavlja se da će osobe sa nesigurnim obrascima usled negativnog modela sebe ili drugih, teže uspostavljati kompromis sa partnerom, i verovatno negativno konotirati neslaganja u različitim oblastima funkcionisanja, što će dovesti do procene smanjenog kvaliteta ovog bračnog domena. Takođe, nasuprot početnim pretpostavkama, u ovom istraživanju nisu registrovane razlike između sigurno i preokupirano vezanih osoba na dimenzijama Zadovoljstvo brakom, Afektivno-seksualna usaglašenost i Kohezivnost. Moguće je da osobe sa pozitivnim modelom drugih, koje su sposobne za bliskost, mogu ostvarivati adekvatan stepen bliskosti i biti zadovoljne svojim odnosom, naročito ako su u vezi sa

preokupiranom (u našem istraživanju registrovano je 10.7%) ili sigurno vezanom osobom (66.67%). U ovim slučajevima, oba partnera investiraju u vezu, s tim što je u prvom slučaju ta investiranost oba partnera preterana i vodi simbiotskom odnosu, dok u drugom slučaju preokupirano vezana osoba više investira u vezu od svog partnera, ali je partner pozitivno vrednuje, pokazuje bliskost, otvorenost i poverenje. Početne pretpostavke o postojanju značajnih razlika između preokupiranog i izbegavajućeg i bojažljivog obrasca vezanosti na dimenzijama Konsenzus, Zadovoljstvo i Kohezivnost kao i izostanku značajnosti na dimenziji Afektivno-seksualna usaglašenost je delimično potvrđena. Registrovane razlike na dimenzijama Afektivno-seksualne usaglašenosti i Kohezivnosti između preokupirano i sigurno vezanih osoba upućuju na zaključak da osobe sa pozitivnim modelom sebe, koje svoje partnere percipiraju kao responzivne, emocionalno i fizički dostupne, ostvaruju viši stepen bliskosti i usaglašenosti u ispoljavanju emocija i seksualnim odnosima sa svojim bračnim partnerima, u odnosu na osobe sa negativnim modelom drugih. U ovom, kao i u ranijem istraživanju u našoj zemlji (Stefanović Stanojević, 2008), kao najmanje kvalitetan je percipiran partnerski odnos od strane osoba sa bojažljivim obrascem gde izostaje otvorena i iskrena komunikacija sa partnerom, postoji stalan strah od emotivnog povređivanja od strane partnera, te povlačenje usled nepoverenja. Na ovaj način, odnos sa osobom bojažljivog stila afektivne vezanosti predstavlja najmanje povoljnu klimu za razvijanje zadovoljstva u bilo kojoj oblasti bračnog funkcionisanja.

Parovi gde oba partnera pripadaju sigurnom obrascu, u skladu sa rezultatima prethodnih istraživanja (Feeney, 1996; Shi, 2003; Senchak & Leonard, 1992), procenjuju svoj brak kvalitetnijim u odnosu na parove u kojima su oba partnera nesigurno vezana. U odnosu na parove u kojima je jedan partner sigurno vezan, a drugi nije, sigurno vezani parovi procenjuju kvalitetnijim samo stepen slaganja u oblasti svakodnevnog funkcionisanja. Izostanak razlika u drugim aspektima može proizilaziti iz mogućnosti da partner koji je sigurno vezan ublažava negativne efekte nesigurne privrženosti svog partnera. Za objašnjenje razlike na dimenziji Konsenzus mogu poslužiti rezultati istraživanja (Corcoran & Mallinckrodt, 2000; Creasey & Hesson-McInnis, 2001; Creasey, Kershaw, & Boston, 1999) koji dosledno potvrđuju učestalije korišćenje konstruktivnih strategija rešavanja problema od strane sigurno vezanih osoba. Dok osobe sa sigurnim obrascem konflikt percipiraju kao mogućnost produbljanja bliskosti i poboljšanja međusobnog razumevanja, te koriste konstruktivne strategije, osobe sa nesigurnim obrascima konflikt doživljavaju kao pretnju sopstvenom samopoštovanju i/ili očuvanju partnerske relacije, te koriste nekonstruktivne strategije. Iako sigurno vezani partner koristi konstruktivne strategije za razrešenje konflikta, vrlo je verovatno da će nesigurno vezani partner svojim ponašanjem pojačavati konflikt, što može prolongirati konflikte i tako izazvati nezadovoljstvo oba partnera. Na taj način, nezadovoljstvo može biti izolovano samo na domen braka u kom najčešće dolazi do neslaganja među partnerima.

Najniži stepen kvaliteta u svim procenjivanim aspektima zabeležen je kod parova koji pripadaju nesigurnim obrascima, što je u skladu sa početnim pretpostav-

kama, i većinom prethodnih nalaza (Cann, Norman, Welbourne, & Calhoun, 2008). Međutim, neka istraživanja izveštavaju i o višem nivou zadovoljstva kod parova u kojima supružnici imaju slična očekivanja od partnerskog odnosa, uključujući supružnike sa istim nesigurnim obrascima vezivanja (Banse, 2004). U sprovedenom istraživanju relativno je mali procenat parova sa istim obrascima nesigurne vezanosti, te ovakva konstelacija obrazaca nije mogla ostvariti značajnije efekte na kvalitet partnerskih odnosa celokupne grupe parova s nesigurnim obrascima, tako da ovi parovi, usled negativne evaluacije sebe i/ili drugih, ostvaruju najmanje kvalitetne relacije. Supružnici u ovakvim parovima imaju različite potrebe, a polazeći od različitih bazičnih postavki, i pozicije više ili niže vrednosti, ovakve potrebe najčešće dovode do neadekvatnog ispoljavanja emocija, što onemogućava izgradnju autentično bliskih odnosa. Slaganje u različitim oblastima svakodnevnog funkcionisanja se teško ostvaruje, te su konflikti učestali, a budući da ne uspevaju da ostvare kvalitetnu komunikaciju, izostaje konstruktivno rešenje problema. Neslaganje u pojedinačnim aspektima vodi ka generalnom nezadovoljstvu bračnim odnosom, s čim su saglasni i rezultati prethodnih studija (Feeney, 1994).

Ovo istraživanje predstavlja polaznu osnovu za buduća istraživanja koja treba da ispitaju medijatorske i moderatorske uticaje različitih varijabli na odnos obrazaca afektivne vezanosti i bračnog kvaliteta. U budućim istraživanjima bi bilo poželjno uzeti u obzir metodološke nedostatke ove studije. Pre svega, sama procedura ispitivanja je mogla uticati na validnost dobijenih rezultata, jer postoji mogućnost da je jedan od partnera popunjavao oba upitnika ili na neki način uticao na odgovore partnera. Ispitivanjem treba obuhvatiti veći broj osoba sa različitim nesigurnim obrascima vezanosti i ispitati njihov pojedinačni uticaj, jer pravljenje heterogene grupe parova u kojima su oba partnera nesigurno vezana ne omogućava izvođenje preciznih zaključaka.

I pored metodoloških ograničenja ovog istraživanja, ono daje značajan teorijski doprinos postojećim saznanjima u ovoj oblasti. Pored toga što je na našem govornom području potvrđena pretpostavka o različitim uticajima obrazaca afektivne vezanosti na određene aspekte partnerskog odnosa, utvrđeno je i da različite kombinacije obrazaca afektivne vezanosti kod parova mogu različito uticati na njihovo zadovoljstvo određenim aspektima braka, te da neće svi aspekti u istoj meri biti podložni ovom uticaju.

Rezultati ovog istraživanja daju i neke praktične implikacije. Bračno zadovoljstvo je važan prediktor bračne stabilnosti, te istraživanje preduslova za njegovo ostvarenje jeste važno za razvoj terapijskih intervencija usmerenih na prevenciju razvoda. Rezultati ovog i sličnih istraživanja bi mogli poslužiti u svrhe kreiranja adekvatnih terapijskih intervencija u radu sa parovima koji prolaze kroz bračne krize. Budući da rezultati nekih istraživanja sugerišu mogućnost izmene unutrašnjih radnih modela (Hammond & Fletcher, 1991; Kirkpatrick & Hazan, 1994) terapijske intervencije bi trebalo usmeriti na promenu obrazaca afektivne vezanosti, kako bi se povećalo i bračno zadovoljstvo. U preventivnom radu bi se najviše trebalo fokusirati na parove u kojima oba supružnika pripadaju nekom od nesigur-

nih obrazaca afektivne vezanosti, jer ova grupa parova svoje brakove percipira najmanje kvalitetnim.

Reference

- Banse, R. (2004). Adult attachment and marital satisfaction: Evidence for dyadic configuration effects. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*, 273–282. doi: 10.1177/0265407504041388
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships, 7*, 147–178. doi: 10.1177/0265407590072001
- Bartholomew, K. (1993). From childhood to adult relationships: Attachment theory and research. In D. Steve (Ed.), *Learning about relationships. Understanding relationship processes series* (Vol. 2., pp. 30–62). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications.
- Birnbaum, G. E. (2007). Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. *Journal of Social and Personal Relationships, 24*, 21–35. doi: 10.1177/0265407507072576
- Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikulincer, M., Gillath, O., & Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology, 91*, 929–944. doi: 10.1037/0022-3514.91.5.929
- Bowlby, J. (1972). *Attachment and loss, Vol. 2: Separation*. New York: Basic Books.
- Brennan, K. A., & Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin, 21*, 267–283. doi: 10.1177/0146167295213008
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46–76). New York: Guilford Press.
- Butzer, B., & Campbell, L. (2008). Adult attachment, sexual satisfaction, and relationship satisfaction: A study of married couples. *Personal Relationships, 15*, 141–154. doi: 10.1111/j.1475-6811.2007.00189.x
- Cann, A., Norman, M. A., Welbourne, J. L., & Calhoun, L. G. (2008). Attachment styles, conflict styles and humour styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality, 22*, 131–146. doi: 10.1002/per.666
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (1999). *Handbook of attachment. Theory, research and clinical applications*. New York: Guilford Press.
- Collins, N. L., Ford, M. B., Guichard, A. C., & Allard, L. M. (2006). Working models of attachment and attribution processes in intimate relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*, 201–219. doi: 10.1177/0146167205280907

- Corcoran, K. O. C., & Mallinckrodt, B. (2000). Adult attachment, self-efficacy, perspective taking, and conflict resolution. *Journal of Counseling & Development, 78*, 473–483. doi: 10.1002/j.1556-6676.2000.tb01931.x
- Creasey, G., & Hesson-McInnis, M. (2001). Affective responses, cognitive appraisals, and conflict tactics in late adolescent romantic relationships: Associations with attachment orientations. *Journal of Counseling Psychology, 48*, 85–94. doi: 10.1037/0022-0167.48.1.85
- Creasey, G., Kershaw, K., & Boston, A. (1999). Conflict management with friends and romantic partners: The role of attachment and negative mood regulation expectancies. *Journal of Youth and Adolescence, 28*, 523–543. doi: 10.1023/A:1021650525419
- Davis, D., Shaver, P. R., & Vernon, M. L. (2004). Attachment style and subjective motivations for sex. *Personality and Social Psychology Bulletin, 30*, 1076–1090. doi: 10.1177/0146167204264794
- Feeney, J. A. (1994). Attachment style, communication patterns, and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships, 4*, 333–348. doi: 10.1111/j.1475-6811.1994.tb00069.x
- Feeney, J. A. (1996). Attachment, caregiving, and marital satisfaction. *Personal Relationships, 3*, 401–416. doi: 10.1111/j.1475-6811.1996.tb00124.x
- Feeney, J. A. (2008). Adult romantic attachment: Developments in the study of couple relationships. In J. Feeney, J. Cassidy, & P. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed., pp. 456–481). New York, NY, US: Guilford Press.
- Feeney, J. A., & Noller, P. (2004). Attachment and sexuality in close relationships. In J. Harvey, A. Wenzel, & S. Spenser (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships* (pp. 183–203). New Jersey: Inc. Publishers.
- Feeney, J. A., Noller, P., & Patty, J. (1993). Adolescents' interactions with the opposite sex: Influence of attachment style and gender. *Journal of Adolescence, 16*, 169–182. doi: 10.1006/jado.1993.1015
- Finney, S. J., & DiStefano, C. (2006). Non-normal and categorical data in structural equation modeling. In G. Hancock & R. Mueller (Eds.), *Structural Equation Modeling: A second course* (pp. 269–314). New York: Information Age Publishing, Inc.
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology, 4*, 132–154. doi: 10.1037/1089-2680.4.2.132
- Guerrero, L. K., Farinelli, L., & McEwan, B. (2009). Attachment and relational satisfaction: The mediating effect of emotional communication. *Communication Monographs, 76*, 487–514. doi: 10.1080/03637750903300254
- Hadden, B. W., Smith, C. V., & Webster, G. D. (2014). Relationship duration moderates associations between attachment and relationship quality meta-analytic support for the temporal adult romantic attachment model. *Personality and Social Psychology Review, 18*, 42–58. doi: 10.1177/1088868313501885

- Hammond, J. R., & Fletcher, G. J. (1991). Attachment styles and relationship satisfaction in the development of close relationships. *New Zealand Journal of Psychology, 20*, 56–56.
- Hanak, N. (2004). Construction of the new instrument for assessment of adult and adolescence attachment. *Psihologija, 37*, 123–142. doi: 10.2298/PSI0401123H
- Holland, A. S., & Roisman, G. I. (2010). Adult attachment security and young adults' dating relationships over time: Self-reported, observational, and physiological evidence. *Developmental Psychology, 46*, 552–569. doi: 10.1037/a0018542
- Hollist, C. S., & Miller, R. B. (2005). Perceptions of attachment style and marital quality in midlife marriage. *Family Relations, 54*, 46–57. doi: 10.1111/j.0197-6664.2005.00005.x
- Huston, T. L., & Vangelisti, A. L. (1991). Socioemotional behavior and satisfaction in marital relationships: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 721–733. doi: 10.1037/0022-3514.61.5.721
- Huston, T. L., Caughlin, J. P., Houts, R. M., Smith, S. E., & George, L. J. (2001). The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress, and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology, 80*, 237–252. doi: 10.1037/0022-3514.80.2.237
- Ibora F. A. O., & Uduakabasi I. A. (2011). Predicting marital satisfaction from the attachment styles and gender of a culturally and religiously homogenous population. *Gender and Behaviour, 9*, 3656–3679. doi: 10.4314/gab.v9i1.67466
- Johnson, M. D., Cohan, C. L., Davila, J., Lawrence, E., Rogge, R. D., Karney, B. R., . . . Bradbury, T. N. (2005). Problem-solving skills and affective expressions as predictors of change in marital satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*, 15–27. doi: 10.1037/0022-006X.73.1.15
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija, 6*, 73–91.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A., & Cook, W. L. (2006). *Dyadic data analysis*. New York: Guilford Press.
- Kirkpatrick, L. A., & Hazan, C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships, 1*, 123–142. doi: 10.1111/j.1475-6811.1994.tb00058.x
- Kohn, J. L., Rholes, S. W., Simpson, J. A., Martin, A. M., Tran, S., & Wilson, C. L. (2012). Changes in marital satisfaction across the transition to parenthood the role of adult attachment orientations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 38*, 1506–1522. doi: 10.1177/0146167212454548
- Kurdek, L. A. (2008). Change in relationship quality for partners from lesbian, gay male, and heterosexual couples. *Journal of Family Psychology, 22*, 701–711. doi: 10.1037/0893-3200.22.5.701
- Li, T., & Chan, D. K. S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology, 42*, 406–419. doi: 10.1002/ejsp.1842

- Little, K. C., McNulty, J. K., & Russell, V. M. (2010). Sex buffers intimates against the negative implications of attachment insecurity. *Personality and Social Psychology Bulletin, 36*, 484–498. doi: 10.1177/0146167209352494
- Marganska, A., Gallagher, M., & Miranda, R. (2013). Adult attachment, emotion dysregulation, and symptoms of depression and generalized anxiety disorder. *American Journal of Orthopsychiatry, 83*, 131–141. doi: 10.1111/ajop.12001
- Mikulincer, M., & Goodman, G. S. (2006). *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex*. New York, NY: Guilford Press.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2003). *The attachment behavioral system in adulthood: activation, psychodynamics, and interpersonal processes*. New York: Guilford Press.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2006). Attachment Bases of Emotion Regulation and Posttraumatic Adjustment. In D. K. Snyder, J. A. Simpson, & J. N. Hughes (Eds.), *Emotion regulation in families: Pathways to dysfunction and health* (pp. 77–99). New York: Guilford Press.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2010). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2012). An attachment perspective on psychopathology. *World Psychiatry, 11*, 11–15. doi: 10.1016/j.wpsyc.2012.01.003
- Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion, 27*, 77–102. doi: 10.1023/A:1024515519160
- Nikić, G. (2003). *Dva pristupa u izučavanju bliskih partnerskih odnosa* (Neobjavljen magistarski rad). Beograd: Filozofski fakultet.
- Pereg, D., & Mikulincer, M. (2004). Attachment style and the regulation of negative affect: Exploring individual differences in mood congruency effects on memory and judgment. *Personality and Social Psychology Bulletin, 30*, 67–80. doi: 10.1177/0146167203258852
- Saavedra, M. C., Chapman, K. E., & Rogge, R. D. (2010). Clarifying links between attachment and relationship quality: hostile conflict and mindfulness as moderators. *Journal of Family Psychology, 24*, 380–396. doi: 10.1037/a0019872
- Šakotić Kurbalija, J., Mićanović Cvejić, Ž. i Kurbalija, D. (2010). Karakteristike afektivne vezanosti osoba sa depresivnim poremećajima. *Psihijatrija danas, 42*, 157–168.
- Schachner, D. A., & Shaver, P. R. (2004). Attachment dimensions and sexual motives. *Personal relationships, 11*, 179–195. doi: 10.1111/j.1475-6811.2004.00077.x
- Senchak, M., & Leonard, K. E. (1992). Attachment styles and marital adjustment among newlywed couples. *Journal of Social and Personal Relationships, 9*, 51–64. doi: 10.1177/0265407592091003
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development, 4*, 133–161. doi: 10.1080/14616730210154171

- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2007). Adult attachment strategies and the regulation of emotion. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 446–465). New York: The Guilford Press.
- Shaver, P. R., Hazan, C., & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. In R. J. Sternberg & M. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 68–99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *American Journal of Family Therapy, 31*, 143–157. doi: 10.1080/01926180301120
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family, 2*, 15–28. doi: 10.2307/350547
- Spanier, G. B. (1989). *Manual for the Dyadic Adjustment Scale*. North Tonowanda, New York: Multi-Health Systems.
- Stafford, L., Kline, S. L., & Rankin, C. T. (2004). Married individuals, cohabiters, and cohabiters who marry: A longitudinal study of relational and individual well-being. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*, 231–248. doi: 10.1177/0265407504041385
- Stefanović Stanojević, T. (2002). Bliske partnerske veze. *Psihologija, 35*, 81–95.
- Stefanović Stanojević, T. (2008). Konflikti u ljubavnim vezama – iz ugla teorije afektivnog vezivanja. *Teme, 5*, 789–807.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2007). Multivariate analysis of variance and covariance. In C. Woods (Ed.), *Using multivariate statistics* (pp. 375–440). New York: HarperCollins.
- Tadinac, M., Kamenov, Ž., Jelić, M. i Hromatko, I. (2005). *Što ljubavnu vezu čini uspješnom? Izvještaj s XV Ljetne psihologijske škole, Brač*. Zagreb: Odsjek za psihologiju i Klub studenata psihologije. Preuzeto sa http://darhiv.ffzg.unizg.hr/1975/1/335962.LJETNA_SKOLA_Sto_ljubavnu_vezu_cini_uspjesnom.pdf
- Tran, S., & Simpson, J. A. (2009). Prerelationship maintenance behaviors: The joint roles of attachment and commitment. *Journal of Personality and Social Psychology, 97*, 685–698. doi: 10.1037/a0016418
- Waldinger, R. J., Seidman, E. L., Gerber, A. J., Liem, J. H., Allen, J. P., & Hauser, S. T. (2003). Attachment and core relationship themes: Wishes for autonomy and closeness in the narratives of securely and insecurely attached adults. *Psychotherapy Research, 13*, 77–98. doi: 10.1093/ptr/kpg008
- Žuvela, B. (2004). Afektivna vezanost adolescenata u partnerskim odnosima. *Facta universitatis-series: Philosophy, Sociology and Psychology, 3*, 83–97.

Prilog A

Tabela A1

Obrasci afektivne vezanosti – Deskriptivni pokazatelji za skale ECR (N = 664)

Obrazac afektivne vezanosti	Konsenzus		Zadovoljstvo		Afektivno-seksualna usaglašenost		Kohezivnost	
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	AS	SD
Sigurni	55.11	6.48	45.61	4.19	12.46	1.60	20.94	2.63
Preokupirani	52.55	7.26	43.92	5.72	11.89	1.86	20.58	2.96
Bojažljivi	47.71	8.13	40.50	6.34	10.59	2.24	18.06	3.66
Izbegavajući	49.75	7.38	42.10	5.41	10.97	2.08	18.78	3.12

Tabela A2

Kombinacija obrazaca afektivne vezanosti – Deskriptivni pokazatelji za skale ECR (N = 332)

Kombinacija obrazaca afektivne vezanosti	Konsenzus		Zadovoljstvo		Afektivno-seksualna usaglašenost		Kohezivnost	
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	AS	SD
Sigurni – sigurni	55.27	4.26	44.54	2.12	12.45	0.67	20.79	2.66
Sigurni – nesigurni	50.83	3.89	42.58	2.43	11.19	1.43	18.89	1.98
Nesigurni – nesigurni	48.97	3.38	37.43	2.81	10.02	0.77	17.52	1.83

Biljana Trifunović
Jelena Šakotić-
Kurbalija
Ivana Strizović

Department of
Psychology, Faculty
of Philosophy,
University of Novi
Sad

MARRIED COUPLES WITH DIFFERENT COMBINATIONS OF ATTACHMENT STYLES: DIFFERENCES IN THE PERCEPTION OF THE MARITAL QUALITY

To examine differences in the perception of marital quality among couples with various combinations of attachment styles, a total of 332 couples of diverse socioeconomic status, aged between 17 and 81 were examined. Administered scales were: the Dyadic Adjustment Scale (DAS: Spanier, 1976, 1989) for measuring marital quality and the Experiences in Close Relationships Scale – Short Form (ECR: Brennan, Clark, & Shaver, 1998; modification: Kamenov & Jelić, 2003) for identifying adult attachment styles. To assess the differences between couples with various combinations of attachment styles across the four factors of marital quality (dyadic consensus, dyadic satisfaction, affectional expression, and dyadic cohesion) one-way MANOVA was performed. Results indicate that the couples in which both partners are insecurely attached report worse adjustment in all examined factors of marital quality than couples in which either or both partners are securely attached. However, secure couples (in which both partners are securely attached) report significantly higher scores only on the Dyadic Consensus scale than mixed couples (in which only one partner is secure). No other differences are reported between these two groups.

Keywords: marital quality, adult attachment, combinations of adult attachment patterns